

CAUCAZUL DE NORD: INSULA INSTABILITĂȚII DE LA MAREA CASPICĂ LA MAREA NEAGRĂ

STANISLAV SECRERU

Caucazul de Nord în vizor

Caucazul de Nord era, până nu de mult, o regiune fantomă în hărțile mentale ale elitelor occidentale. De la disoluția Uniunii Sovietice, doar Cecenia, din cauza războiului devastator și a violărilor grave ale drepturilor omului, a atras atenția forurilor și publicului european. Însă în ultimii doi ani, Caucazul de Nord a reușit să se impună printre principalele subiecte ale cotidianelor europene sau americane și a ajuns să rivalizeze în cronicile de război cu punctele fierbinți de pe glob, cum ar fi Afganistanul sau Irakul. Așa cum și era de așteptat, ascensiunea Caucazului de Nord la statutul de „vedetă” în media internațională nu se datora creșterii economice galopante sau avansării spectaculoase în procesul de democratizare a sistemului de autoadministrare locală, ci erupțiilor violente și agravării crizei politice, economice și sociale în care a plonjat regiunea în primul deceniu al tranzitiei postcomuniste.

Luând în considerare mutațiile geostrategice și geoconomice post-11 Septembrie în zonele adiacente (care au generat reposiționarea principalilor actori din Eurasia), potențialul exploziv al regiunii și posibilele efecte de propagare la nivel macroregional, criza sistemică din Caucazul de Nord poate afecta pe termen mediu și lung nu doar securitatea Rusiei, pentru care situația din regiune este deja percepță ca amenințare imediată pe flancul său sudic, ci și pe cea a țărilor vecine de la Marea Caspică până la Marea Neagră. În contextul extinderii Uniunii Europene cu România și Bulgaria din 2007, al ambițiilor declarate ale Ucrainei și Georgiei de a deveni state membre ale NATO, al războiului global împotriva terorismului și al eforturilor europene pentru diversificarea surselor de energie, o eventuală „prăbușire” a Caucazului de Nord va atinge cu siguranță și interesele economice și de securitate ale comunității transatlantice.

Criza Sistemnică: nu doar Cecenia, ci întregul Caucaz de Nord

În vara anului 1999, odată cu alegerea sa în funcția de președinte, Vladimir Putin adoptă o poziție dură vizavi de pătrunderea rebelilor ceceni în Novolakski (raion de la frontieră cu Cecenia) și promite publicului rus o reacție în forță care va avea ca finalitate restabilirea legalității pe ambele maluri ale Terek-ului. Astfel, campania militară din Dagestan și Cecenia devine o „cruciadă” personală și o

rampă de lansare a viitorului candidat la postul de președinte al Rusiei.¹ Din punct de vedere imagologic, această mișcare s-a dorit a fi un nou „Stalingrad“ pentru Kremlin, anume din Cecenia trebuia să înceapă renașterea Rusiei după un deceniu turbulent.² Al doilea război din Cecenia avea două mesaje: în interior, acesta trebuia să răspundă doleanțelor cetățenilor, exasperați de haosul epocii lui Eltîn, pentru ordine și un stat puternic, și în acest sens Vladimir Putin era înfățișat drept candidatul ideal pentru această misiune; în exterior, acesta trebuia să trimită un semnal că Rusia era capabilă singură să gestioneze situația internă, iar armata era în stare să lupte eficient.

Către finele anului 2003 se crea impresia că strategia Kremlinului a dat roadele mult dorite, și anume izolarea și suprimarea rezistenței rebelilor pe teritoriul republicii cecene, și avansarea în procesul de „cecenizare“ prin organizarea referendum-ului asupra noii constituții, crearea instituțiilor și delegarea competențelor către liderii ceceni loiali Kremlinului.³ În anul în care președintele Putin anunța în fața Adunării Federale reîntoarcerea „fericită“ a Ceceniei în spațiul politic, administrativ și juridic al Federației Ruse⁴, se declanșa o serie de crize sociale și atacuri sânge-roase care aveau să expună vulnerabilitatea și fragilitatea actualului *statu quo* politic în Caucazul de Nord.

Un val violent de proteste populare și acte teroriste a intensificat lupta pentru putere între diverse clanuri familiale, rivalitățile interetnice cu privire la delimitarea frontierelor administrative între republici și lupta pentru controlul asupra puținelor sectoare economice aducătoare de profit. Contra evaluărilor optimiste ale autorităților federale, evenimentele din 2004–2005 au demonstrat cât se poate de clar eșecul cel puțin în prima fază a politicii de „cecenizare“ și falsa impresie că problemele regiunii sunt reduse punctual la terorism internațional și geografic doar la Cecenia. Faptul că Rusia se confrunta cu o criză sistemică în întreg Caucazul de Nord a fost confirmat în raportul din vara anului 2005 al omului Kremlinului în regiune, Dmitri Kozak⁵, și ulterior de însuși președintele Putin în cadrul conferinței de presă din 31 ianuarie 2006.⁶ Astfel, ceea ce s-a dorit a fi recuperarea în forță a Ceceniei și prevenirea efectelor contagioase în regiune a început să se transforme în dezastru geostrategic în întreg Caucazul de Nord.

Dagestan

Oricât de surprinzător ar putea să pară, cea mai dificilă situație nu se înregistreză în Cecenia, ci în Dagestan, republică de pe coasta de vest a Mării Caspice. În ultimii doi ani, republică a devenit o țintă predilectă a rebelilor ceceni și a localnicilor care au aderat la cauza acestora. Atacurile vizează reprezentanții organelor administrației locale și forțele de menținere a ordinii publice, precum și facilitățile și infrastructura considerată vitală pentru economia republicii. De remarcat în acest context câteva omoruri răsunătoare ale oficialilor de rang înalt care au paralizat activitatea guvernului republican și exploziile la conductele de petrol și gaze în suburbii capitalei Dagestanului, Mahacikala, care au forțat sistarea pentru câteva zile a livrărilor dinspre și spre Azerbajdjan.⁷ Anual, potrivit estimărilor experților, în Dagestan, au loc între 70 și 90 de atacuri și ambuscade. Nici din punct de vedere al guvernării, republică populată de peste 30 de etnii și

naționalități nu excelează. Magomedali Magomedov este liderul Dagestanului încă din perioada Cernenko și care la 75 de ani ai săi conduce împreună cu conaționalii săi darghini cel mai corupt regim din Caucazul de Nord. În iulie 2004, demiterea de către Magomedov a primarului Hasaviurtului de naționalitate avară a scos 20 000 de persoane în stradă, la care s-au asociat forțele de ordine locale și, dacă Kremlinul nu intervinea direct pentru medierea crizei, consecințele acesteia ar fi fost mult mai grave.⁸ În prezent situația este departe de a fi lămurită, lupta pentru putere se intensifică în contextul demisiei depuse în urma întâlnirii de la Kremlin de către veteranul Magomedov în februarie 2006.

Cecenia

Dacă avansăm pe hartă spre vest, următoarea republică turbulentă va fi Cecenia. În 2004, tocmai cu ocazia celebrărilor consacrate zilei victoriei în Groznîi, a fost ucis președintele nou ales Ahmad Kadîrov. Acest asasinat a generat o competiție acerbă pentru putere între fiul președintelui Ramzan și alt lider influent, loial Moscovei, Bislan Gantamirov. În final, conducerea a fost preluată de Alu Alhanov, fostul ministru de Interne al republicii și reprezentantul clanului Kadîrov. În același timp, Ramzan Kadîrov se bucură de putere nelimitată, iar grupările militarizate conduse de acesta deseori sunt implicate în răpiri, extorcere de bani și chiar în schimburi de focuri cu forțele federale. Deși numărul atacurilor și ambuscadelor a scăzut semnificativ, elicopterele forțelor federale continuă să fie doborăte cu regularitate. Starea de acalmie relativă și lipsa atacurilor de proporții în Cecenia nu se datorează eficienței forțelor federale, ci schimbările tacticii rebelilor ceceni, potrivit căreia războiul trebuie exportat din Cecenia în întreg Caucazul de Nord.

Spre deosebire de predecesorii lor din secolul al XVIII-lea sau al XIX-lea, rebelii ceceni nu mai încearcă să pătrundă cu unitățile militare în republicile vecine și să mobilizeze populația locală la o rebeliune împotriva Moscovei. Unul dintre liderii rebelilor ceceni, Abdul-Khalim Sadulaev, a emis decretul pentru divizarea Caucazului de Nord în câteva fronturi care ar include și regiunile etnice învecinate, Krasnodarski și Stavropoliski Krai, precum și crearea unor centre descentralizate în republici care se vor ocupa de racolarea și antrenarea locuitorilor pentru executarea raidurilor și ambuscadelor. Într-o perioadă foarte scurtă cauza cecenă a găsit mulți suporterii printre tineri care, în lipsa posibilității de angajare, sub influența Islamului radical, a abuzurilor comise de autoritățile federale și a corupției regimurilor republicane percepute ca fiind impuse și sprijinite de Kremlin, au optat pentru soluții extreme.⁹ Dacă analizăm compoziția grupărilor și aria de răspândire geografică a atacurilor, vom constata că noua tactică a rebelilor ceceni în ultimii doi ani s-a dovedit a fi un mare succes. Deși participarea rebelilor ceceni a scăzut numeric, principaliii organizatori ai atacurilor de proporții din Caucazul de Nord au rămas liderii acestora. Printre aceștia se remarcă Šamil Basaev, ținta numeroaselor tentative de lichidare din partea FSB-ului, și care s-a transformat în Caucazul de Nord într-un personaj mitic comparat cu imamul Shamil, care a condus rezistența cecenă împotriva imperiului țarist la mijlocul secolului al XIX-lea.

Ingușetia

În Inguşetia, printre cele mai sărace republici din Caucazul de Nord, Putin a decis să înlocuiască pe Ruslan Auşev, veteran din Afganistan, devenit o figură politică prea independentă pentru Kremlin cu fostul ofițer al serviciilor de securitate Murat Ziazikov. Mișcarea Moscovei a stârnit nemulțumiri populare, refleteate în numeroase proteste de stradă ale opoziției. Pentru prima dată în istoria republicii au fost introduse forțele federale care au condus o serie de aşa numite „curățiri“ cu scopul depistării rebelilor ceceni. Numeroasele abuzuri comise de forțele federale pe parcursul acestor operațiuni au provocat resentimente puternice în rândurile populației locale și au grăbit formarea unor mișcări Islamice radicale. Aici poate fi menționat grupul radical intitulat Majlas al-Shura care a declarat *jihad* împotriva guvernului de la Moscova și implicarea localnicilor în atacul asupra orașului Nazrani în 2005.

Astfel, în ciuda măsurilor extreme adoptate, noul președinte nu a reușit să instaureze ordinea pe teritoriul republicii, și, mai mult, potrivit expertilor ruși, Inguşetia s-a transformat într-un adevărat poligon de antrenamente la care sunt planificate și lansate raiduri în Ossetia de Nord, Stavropoliski și Krasnodarski Krai. Spre deosebire de Ruslan Auşev, care se bucura de încrederea din partea populației și a reușit pe parcursul anilor să balanseze între Moscova și Grozniî pentru a feri republica de război, Murat Ziazikov nu a reușit să câștige autoritatea predecesorului său. O doavadă în acest sens sunt două atentate nereușite la viață sa în septembrie 2003 și aprilie 2004, ultimul executat de șoferi sinucigași de origine ingușă care au detonat bomba în momentul apropierii cortegiului prezidențial.¹⁰ În 21 și 22 iunie 2004, zilele comemorării deportărilor ingușilor și cecenilor, republica a fost practic paralizată din cauza atacurilor concentrate în care au fost uciși sau răniți peste 200 de polițiști și oficiali. Ultimul episod care a demonstrat cine conduce *de facto* în republică s-a produs în octombrie 2005 când într-un atac de proporții rebelii au atacat casele politiștilor și ofițerilor forțelor de securitate. Deși Ziazikov a fost reconfirmat în funcția de președinte, protestele opoziției motivate de corupția și abuzurile guvernului republican continuă, ultimul înregistrându-se în martie 2005.

Ossetia de Nord

În continuare, probabil cea mai încercată republică din Caucazul de Nord în ultimii ani, este Ossetia de Nord. În 1992, reîntoarcerea ingușilor deportați în anii '50 în satele transferate sub jurisdicția Ossetiei de Nord a provocat un conflict interetnic soldat cu sute de victime, distrugeri materiale și mii de refugiați. Apoi a venit septembrie 2004 și luarea de ostătici de la o școală primară din Beslan. În timpul operațiunilor de eliberare a ostăticiilor au murit și au fost răniți sute de copii și părinții acestora. Implicarea în evenimentele de la Beslan a ingușilor a reaprins spiritele în regiunea Prigorodnîi la frontieră cu Inguşetia, cu o populație ossetină și ingușă. În toamna 2004 și iarna 2005 au avut loc proteste de masă îndreptate împotriva conducerii republicane. Pentru a forța demisia președintelui, protestatarii au blocat mai multe drumuri federale.¹¹ Pe 31 mai 2005 președintele Dzasohov își dă demisia, iar în locul lui este numit *speaker*-ul

organului legislativ republican, Teimuraz Mamsurov. Situația din republică este departe de a fi calmă, „comitetul victimelor din Beslan” cerând anchetarea și condamnarea persoanelor cu răspundere care se fac vinovate de neglijență criminală pe perioada desfășurării crizei. Declarațiile noului lider referitoare la cursul de reunificare a Ossetiei de Nord cu republica separatistă de pe teritoriul Georgei, Ossetia de Sud, nu ajută deloc la stabilizarea situației, tensionând relațiile dintre Moscova și Tbilisi.

Karaciaevo-Cerkesia și Kabardino-Balkaria

Karaciaevo-Cerkesia și Kabardino-Balkaria, două republici care sunt rezultatul fantasmagoriilor lui Stalin, cu câteva incidente minore din 1999, au reprezentat un spațiu relativ calm în mijlocul instabilității. O serie de evenimente majore din 2004 și 2005 au scos în evidență fragilitatea echilibrului politic în cele două republici. În octombrie 2004 conflictul economic între două clanuri rivale a încins spiritele în Karaciaevo-Cerkesia. Drept urmare, la casa de vară a ginerului președintelui republicii Mustafa Batdiev au fost uciși o serie de deputați din opoziție și oameni de afaceri. Deși implicarea ginerului era evidentă, organele de cercetare penală nu s-au grăbit să-l acuze de săvârșirea crimelor și au tărgănat ancheta în acest caz.¹² Rudele victimelor și sute de oameni indignați de inacțiunea autorităților au ieșit în stradă să ceară dreptate. Mulțimea înfuriată a ocupat pentru mai mult de 24 de ore clădirea administrației prezidențiale și a cerut demisia președintelui Batdiev. Doar trimisul președintelui Putin în districtul federal sud, Dmitri Kozak, a reușit să-i convingă pe protestatari să părăsească clădirea, cazul nefiind rezolvat până în prezent.

În republica vecină condusă de Valeri Kokov încă din 1990, s-a reaprins conflictul etnic dintre kabardini și balkari pentru controlul principalei surse de venituri bugetare. Centrul republican dominat de kabardini, sub pretextul reformei administrării locale, a încercat să transforme stațiunea turistică Elbrus în locație de importanță republicană preluând astfel controlul asupra profiturilor generate de aceasta. Conducătorul raionului Elbrus de origine balkară a refuzat să implementeze dispozițiile noului act normativ, iar mii de oameni au demonstrat timp de o lună împotriva reformei promovate de conducerea republicană.¹³ Situația în republică a fost agravată de numeroase atacuri conduse de grupări radicale. Astfel, în octombrie 2005 capitala republicană Nalcik a fost ținta unui raid masiv soldat cu multe victime în rândurile polițiștilor și populației civile. Aproximativ 600 de oameni înarmați printre care se numărau inguși, ossetini, kabardini, balkari și chiar etnici ruși au atacat toate punctele de poliție, clădirea Ministerului de Interne și FSB-lui regional, unitatea militară de lângă aeroport, clădirile care adăposteau posturile TV și de telefonie mobilă. Pentru câteva zile Nalcik a devenit scena luptelor de stradă, rebelii ocupând primele două etaje ale clădirii FSB-lui și blocând intrările în oraș pentru a preveni sosirea ajutoarelor din partea trupelor federale.¹⁴ Forțele de ordine au fost depășite de intensitatea atacului, iar o bună parte din rebeli a reușit să părăsească orașul. Pentru a reduce situația sub control, Kremlinul a decis să-l înlocuiască pe președintele republicii cu Arsen Kanokov.

Adigheia și regiunile învecinate Stavropol și Krasnodar

Adigheia este cea mai apropiată de Marea Neagră dintre republicile caucaziene, dar în același timp reprezintă o enclavă încadrată pe întreg perimetru său de Krasnodarski Krai. Până în prezent republica a fost ferită de incidente sau erupții violente provocate din exterior. Republica este condusă de milionarul Hazret Sovmen, considerat printre cei mai bogăți oameni din partidul puterii „Edinaia Rossia“. Însă în comparație cu faimosul Roman Abramovici, care prin cumul este guvernatorul în Ciukotka, Hazret Sovmen nu a reușit să aducă prosperitate regiunii. Dimpotrivă, în mai 2005 acesta a provocat o criză politică amenințând deputații cu dizolvarea legislativului local. Așa cum s-a întâmplat în celelalte cazuri în Caucazul de Nord, criza a fost mediată de Dmitri Kozak.

În trecut, regiunile din partea europeană a Federației Ruse populate majoritar de etnici ruși și aflate la mii kilometri distanță de Caucazul de Nord au fost ținta raidurilor rebelilor ceceni sau atentatelor cu bombă. Raidul din Pervomaisk și luarea de ostachi din Nord-Ost, precum și exploziile din Volgodonsk sau Moscova au răspândit teamă printre cetăteni și au fost adeverate unde de soc pentru factorii de decizie. Însă, chiar și în aceste circumstanțe, cele mai expuse regiuni rămân Krasnodar și Stavropol, care se învecinează cu republicile caucaziene. În memoria colectivă sunt încă prezente atacurile la scară mică asupra satelor din anii '90 și mai ales raidul rebelilor ceceni asupra orașului Budenovsk. Inițial, datorită proximității sale cu zona de război, Stavropol era în vizorul rebelilor ceceni. Însă, odată cu extinderea atacurilor în Ossetia de Nord și Kabardino-Balkaria, Krasnodarski Krai devine o țintă nu doar probabilă, ci și posibilă. Din punct de vedere geostrategic cele două regiuni sunt de importanță majoră pentru Moscova. Ambele sunt străbătute de conductele de petrol și gaze care leagă exploataările din Marea Caspică fie din Kazahkstan, fie din Azerbaidjan cu porturile rusești de pe Marea Neagră, Tuapse și Novorosiisk, care reprezintă principalul debușeu sudic pentru gazele naturale și petrol. De aici pleacă tanchere cu petrol și încep conductele de gaze pe Marea Neagră spre consumatori europeni. Luând în considerare importanța sectorului energetic în economia națională și politica externă a Federației Ruse, este de așteptat ca odată cu extinderea atacurilor în întregul Caucaz de Nord, Krasnodarski Krai și mai ales infrastructura acestuia să devină o țintă predilectă a rebelilor ceceni.

Răspunsul Kremlinului

Reacția Kremlinului la destabilizarea situației din Caucazul de Nord a fost cât se poate de previzibilă și s-a încadrat în tradiția țaristă caracteristică secolului al XIX-lea. Având componentă economică, militară și una extraordinară, strategia Moscovei a urmărit mai degrabă efectele imediate, decât soluții durabile pe termen lung. De asemenea, criza din Caucazul de Nord a fost speculată și la nivel federal pentru concentrarea și mai mare a puterii. Potrivit modificărilor operate după evenimentele din Beslan în legislația cu privire la alegerile de guvernatori, liderii locali urmău să fie aleși la propunerea președintelui de către legislativele locale, și nu prin vot direct de către populația locală cum se întâmpla până atunci. Introducând în amendamente dispoziția potrivit căreia în cazul în care

candidatura propusă de președinte este respinsă de trei ori, președintele poate dizolva duma locală și să declare alegeri anticipate, Putin a obținut puteri nelimitate în desemnarea conducătorilor regionali.

Referindu-ne strict la Caucazul de Nord, guvernul rus a răspuns la cele 600 de atacuri teroriste ce au avut loc în perioada 2003–2005 cu sporirea alocațiilor pentru republici din bugetul federal, introducerea forțelor federale și noi planuri de creare a bazelor militare, precum și detașarea unui „proconsul” în regiune care să vegheze asupra guvernelor locale. Ajutorul federal acordat republicilor cauaziene ale căror bugete sunt compuse în proporție de 70% din alocații și subvenții federale a fost sporit de 3,4 ori. Însă lipsa unor mecanisme transparente de realocare a acestor fonduri la nivel republican și corupția cronică a regimurilor locale înconjurate de clanuri concurente fac ca banii să aterizeze în buzunarele conducerii republicane.¹⁵ Drept dovadă sunt precedentele măriri de ajutoare federale care nu au dus la creșterea produsului intern și reducerea șomajului în republicile din Caucazul de Nord. Tânăr cont de faptul că zona Caucazului de Nord este singura din Rusia în care se înregistrează creștere demografică continuă, situația socială poate deveni critică în următorii 10 ani.

Sub aspect militar, Moscova a declanșat în 2005 o adevărată militarizare a Caucazului de Nord care va dura până în 2007–2008. Conducerea operațiunilor antiteroriste va trece în subordinea exclusivă a Ministerului de Interne, ale cărui efective împreună cu cele ale Ministerului Apărării vor fi sporite semnificativ. Astfel, districtul federal sud va fi completat cu două baze noi în care vor fi dislocate două brigăzi ale vânătorilor de munte. Una va fi amplasată în Dagestan regiunea Botlih, chiar la frontieră administrativă cu Cecenia și Georgia, iar cea de-a doua va fi deschisă în Karaciaeve-Cerkesia. Forțele federale vor fi întărite în Krasnodarski și Stavropolski Krai, Dagestan, Karaciaeve-Cerkesia și Kabardino-Balkaria. În aceste republici vor fi formate grupe de coordonare operativă în subordinea cărora se vor afla nu doar trupele Ministerului de Interne și detașamente cu destinație specială, ci și ale Ministerului Apărării și Ministerului pentru Situații Excepționale. În această legătură rămâne de menționat că creșterea cantitativă a contingentului militar din Caucazul de Nord nu va produce efecte pozitive atât timp cât nu există un program de dezvoltare economică durabilă în regiune pe termen lung.¹⁶

Confruntându-se cu un val de crize în Caucazul de Nord, președintele Putin decide să instituie funcția de trimis special al președintelui în districtul federal sud. Această poziție a fost ocupată de omul său de încredere Dmitri Kozak, cunoscut pentru tentativa nereușită din 2003 de promovare a unei soluții cu sumă nulă în conflictul transnistrean. În pofida funcției sale și a numeroaselor crize din regiune, Kozak s-a transformat în „pompierul de serviciu” în Caucazul de Nord, intermediind de fiecare dată între clanuri rivale sau între populație și conducerea republicilor. În vara anului 2005, la un an de la preluarea funcției, Kozak a întocmit un raport, concluziile căruia fiind extrem de sumbre pentru întreg Caucazul de Nord. După enumerarea viciilor care au determinat criza sistemică în regiune, Kozak concluzionează că în sudul Rusiei se profilează o macroregiune de instabilitate politică, economică și socială în care intră toate republikele Caucazului

de Nord și Stavropolski Krai. Prognoza pe care o fac Kozak și echipa lui pe termen mediu și lung este radicalizarea și sporirea extremismului în rândul populației și creșterea discrepanțelor dintre principiile constituționale democratice și procesele ce au loc în realitate.¹⁷

Un rol constructiv pentru Occident

Criza sistemică din Caucazul de Nord a creat o stare de anxietate cu privire la impactul pe care aceasta l-ar putea avea pe termen mediu și lung asupra securității și dezvoltării țărilor vecine aflate între Marea Caspică și Marea Neagră. Subiectul devine și mai important în contextul conectării graduale a exploatarilor de pe coasta de est a Mării Caspice la proiectele de construcție a conductelor de petrol și gaze spre Europa. De remarcat aici rolul Ariei Lărgite a Mării Negre ca zonă de tranzit al resurselor energetice spre consumatorii din Europa de Vest. Potrivit specialiștilor, doar în 2005 fluxurile de petrol ce trec prin Marea Neagră au crescut cu 13%, estimându-se și în următorii ani o creștere substanțială.¹⁸

Un alt element important care implică și interesele Occidentului este „războiul global împotriva terorismului“. Deși autoritățile de la Moscova intenționat au exagerat și folosit pentru consum intern și promovarea agendei externe amenințarea teroristă în Caucazul de Nord, aceasta nu poate fi neglijată. Din acest punct de vedere, o eventuală „prăbușire“ a Caucazului de Nord cu siguranță va afecta lupta împotriva terorismului purtată de Statele Unite și aliații europeni la nivel internațional. De asemenea, luând în considerare proximitatea unor conflicte „înghete“ din Caucazul de Sud, în special din Abhazia și Osetia de Sud, precum și antecedentele de implicare a rebelilor ceceni în sprijinirea mișcărilor separatiste (Abhazia), poate fi anticipată o eventuală „dezghețare“ a acestor conflicte în cazul imploziei Caucazului de Nord.

Potrivit experților, dacă tendințele politice și economice actuale se vor menține în următorii 10–15 ani, situația din Caucazul de Nord va fi similară celei din Orientalul Mijlociu sau Africa de Nord¹⁹, scenariu de luat în considerare în contextul politicilor rudimentare promovate de guvernul de la Moscova pentru a menține ordinea și stabilitatea în republicile caucaziene. În aceste circumstanțe este legitim să ne întrebăm care ar trebui să fie strategia comunității transatlantice vizavi de Caucazul de Nord și cum poate fi angajată Rusia, ținând cont de sensibilitatea subiectului, într-un dialog constructiv?

În cadrul întunirii rusو-germane la nivel final din 2005, președintele Putin a exprimat interesul Rusiei în proiectele Occidentului care ar viza sprijinul finanțier în vederea dezvoltării socio-economice durabile a Caucazului de Nord. Indubitatibil că Putin își dă seama că situația scapă de sub control în Caucazul de Nord, iar capacitatea de a exercita suveranitatea în această regiune este redusă la minimum. Evaluând proporțiile dezastrului, Kremlinul a înțeles că fără ajutorul din afară lucrurile nu pot fi îndreptate în Caucazul de Nord. În acest context, în primul rând Occidentul, în urmărirea intereseelor proprii, ar trebui să folosească această oportunitate pentru a angaja și a începe un dialog cu oficialii ruși pe marginea lansării unor proiecte comune. În acest proces din partea Occidentului

s-ar putea să se implice fundațiile naționale de ajutor, cât și instituțiile internaționale, cum ar fi Fondul Monetar Internațional, Banca Mondială sau Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare. Obiectivele programelor finanțate de Occident ar putea să fie reconstrucția căilor de comunicare, îmbunătățirea infrastructurii sociale, asistarea instituțiilor de învățământ și sprijinirea *business-ului* mic și mijlociu.²⁰

Astfel de ajutor va aduce beneficii nu doar Cauzului de Nord, dar și Occidentului, prevenind răspândirea Islamului radical în regiune. De asemenea, succesul acestor programe ar putea duce la instaurarea climatului de încredere reciprocă dintre Occident și Rusia, și va crea mai multe posibilități de a influența Moscova pe problema cecenă sau alte subiecte sensibile²¹ care țin de Aria Lărgită a Mării Negre. Angajarea Rusiei într-un astfel de dialog cu siguranță va avea efecte pozitive asupra mediului strategic la nivel macroregional, oferind alte oportunități de cooperare economică sau în domeniul securității.

Occidentul are la îndemnă și abordarea care s-a dovedit a fi ineficientă până acum: critica constantă a Rusiei pentru violarea drepturilor omului în Cecenia și lipsa unui suport care s-ar reflecta în programe sau proiecte de reconstrucție. Dacă va fi urmată această cale, percepțiile cu privire la încercuirea strategică planificată de Occident și prin urmare intențiile de slăbire a Rusiei²² se vor întări printre elitele politice și vor avea ca o consecință antagonizarea și autoizolarea Rusiei. În aceste condiții, Occidentul va fi lipsit de orice mijloc de a influența situația din regiune și va trebui să aștepte neputincios o explozie iminentă la granițele sale estice, care va periclită serios securitatea comunității transatlantice.

NOTE

1. Pavel K. Baev, *Russia as a Security Disaster Area: Possible Conflicts and Interventions in 2015*, „The Korean Journal of Defense Analysis“, vol. 14, No. 1, Spring, 2002, p. 220.
2. Dov Lynch, „The Enemy at the Gate“: *Russia after Beslan*, „International Affairs“, vol. 81, No. 1, 2005, p. 143.
3. *Ibidem*, p. 145.
4. În acest sens vezi: Vladimir Putin, *Poslanie Federalinomu Sobranii Rossiiskoi Federatsii (Discursul Președintelui Putin în fața Adunării Federației)*, 16 mai, 2003, disponibil pe: http://www.kremlin.ru/appears/2003/05/16/1259_type63372_44623.shtml (accesat pe 18 iunie, 2004).
5. Tezele principale din acest raport au fost prezentate pentru prima dată în Aleksandr Hinștein, *Prodaem Kavkaz (Vîndem Caucazul)*, „Moskovskii Komsomolets“, 16 iunie, 2005, disponibilă pe: <http://www.mk.ru/newsshop/bask.asp?artid=110036> (accesat pe 16 iunie 2005).
6. Pentru mai multe vezi: Conferința de presă cu Vladimir Putin, 31 ianuarie 2006, disponibilă pe: http://www.kremlin.ru/appears/2006/01/31/1310_type63380type63381type82634_100848.shtml (accesat pe 3 februarie 2006).
7. Mark Kramer, *Instability in the North Caucasus and the Political Implications for the Russian-Chechen War*, „Ponars Policy Memo“, No. 380, December, 2005, p. 83–84.
8. Tatiana Stanovaia, *Krizis v Respublikah Severnogo Kavkaza (Criza în Republikele din Cauzul de Nord)*, „Politcom.ru“, 20 iunie, 2005, disponibilă pe: http://www.navhindtimes.com/stories.php?part=news&Story_ID=070913 (accesat pe 20 iunie 2005).
9. Andrei Smirnov, *The Rebel's New Tactics: From Independent Chechnya to Independent North Caucasus*, „The Eurasian Daily Monitor“, vol. 7, No. 5, 2006.
10. Mark Kramer, *op.cit.*, p. 84.
11. Maksim Glinkin, Aleksandra Samarina, *Şesti Samih Vzriboopasnih Reghionov (Cele mai explozive șase regiuni)*, „Nezavisimaya Gazeta“, 29 martie, 2005, disponibilă pe: http://www.ng.ru/politics/2005-03-29/1_regions.html (accesat pe 30 martie 2005).

12. Georgi Derluguiian, *The Coming Revolutions in the North Caucasus*, „Ponars Policy Memo”, No. 378, December, 2005, p. 75.
13. Tatiana Stanovaia, *op.cit.*
14. Andrei Smirnov, *Nalchik Under Attack: Moscow Unable to Respond*, „The Eurasian Daily Monitor”, vol. 2, No. 191, 2005.
15. Tatiana Stanovaia, *op.cit.*
16. Vladimir Muhin, *Severnii Kavkaz Gotovitsa k Bolișoi Voine (Caucazul de Nord se pregătește de un război de proporții)*, „Nezavisimaya Gazeta”, 13 iulie, 2005, disponibilă pe: http://www.ng.ru/politics/2005-07-13/1_kavkaz.html (accesat pe 13 iulie, 2005).
17. Vezi: Aleksandr Hinștein, *op.cit.*
18. Datele cu privire la fluxurile de petrol au fost preluate din prezentarea făcută de oficialul Departamentului Energetic al Statelor Unite Michael Cohen la conferința internațională „Enhancing Security Cooperation in the Black Sea Region: Can We Build Bridges and Barriers?”, București, 30 ianuarie, 2006.
19. Thomas de Waal, *It's Time to Worry About the North Caucasus*, „The Moscow Times”, 6 septembrie, 2004, disponibilă pe: <http://www.chechentimes.org/en/press/?id=21185> (accesat pe 6 septembrie 2004).
20. Fiona Hill, Anatoli Lieven, Thomas de Waal, *Razrastaușaia Ugroza: Prișlo Vremia Izmeniti Politiku v Otnošenii Cecini (Amenințarea sporită: a venit timpul să schimbăm politica față de Cecenia)*, „Brifing Moskovskogo Tsentră Karneghi”, No. 6–7, iunie/iulie, 2005, p. 2.
21. *Ibidem*.
22. În acest sens vezi: Discursul Președintelui Putin în legătură cu evenimentele de la Beslan disponibil pe: http://www.kremlin.ru/appears/2004/09/04/1752_type63374type82634_76320.shtml (accesat pe 4 septembrie 2004).